

PETRI PÖNTINEN –
MARJO TYNKKYEN

ITÄRAJAJA

Löytöretkiä
naapuruuden
mutkikkaaseen
historiaan

Kannen valokuvat Marjo Tynkkynen, kirjan ulkoasu Tuula Mäkiä.

Tarinallinen tietokirja Suomen
itärajasta vie pelon ja
toivon vyöhykkeelle

Toimittaja Petri Pöntinen ja valokuvaaja Marjo Tynkkynen kulkevat 1 344 kilometriä pitkää itärajaa ulkomeren kalastajasaarelta erämaan poroaidalle. Upeasti valokuvitettu tietokirja Itäraja – Löytöretkiä naapuruuden mutkikkaaseen historiaan ulottuu livana Julman valtakaudesta Vladimir Putinin aikaan.

Idea itärajakirjasta iski kipinää itärajalla. Toimittaja Petri Pöntinen ja valokuvaaja Marjo Tynkkynen olivat juttumatkalla Suomussalmen rajakylissä maaliskuussa 2022, vain kuukausi sen jälkeen, kun Venäjä oli aloittanut laajamittaisen sodan Ukrainassa.

Pöntinen ja Tynkkynen kulkivat itärajaa edestakaisin talvesta 2023 kesään 2025, yhteensä 9 000 kilometrin verran. He pääsivät rajavyöhykeluvilla myös harvinaisiin paikkoihin, niin Imatran Pelkolan uudelle raja-aidalle kuin Kuhmon Rajakankaan ikivanhoille rajakiville.

”Ei ole vain yhtä itärajaa vaan monta itärajaa. Raja maastossa on muotoutunut vuosisatojen mittaan”, Pöntinen sanoo.

”Mutta vielä enemmän rajoja on ihmisten mielissä. Mentaalisten itärajojen avulla määritämme, mitä meitä suomalaisia yhdistää ja mikä erottaa Venäjästä.”

Kirjan kolme teemaa avaavat erilaisia käsityksiä rajasta. Sotia seuranneissa rajankäynneissä nykyinen itäraja on piirtynyt pala palalta kartoille. Suomi on selviytynyt ja sopeutunut Ruotsin ja Venäjän välissä. Suur-Suomi-ideologian nimissä myös Suomi on yrittänyt vallata alueita itänaapurilta. Muutokset itärajassa ovat kohdelleet taas kaltoin rajaseutujen pieniä vähemmistöjä, kuten kolttasaamelaisten siidoja ja vienankarjalaisia kyliä.

Suomen ja Venäjän suhteet ovat jäissä ja itäraja on suljettu niin kuin sata vuotta sitten. Mutta villieläimet eivät välitä ihmisten riidoista, vaan liikkuvat luvallisesti valtiosta toiseen. Rajakarhut saapuvat Venäjältä ruokailemaan Kuusamoon Kuntivaaraan. Kylmän sodan rauhoittamalle rajaseudulle on luotu suojelualueiden nauha, Fennoskandian vihreä vyöhyke.

Kaukana asuville itäraja on mielikuvia Venäjästä mutta reuna-alueiden ihmisille itäraja on ollut aina elävä. Siunaus, kun raja on ollut auki, ja kirous, kun naapurien välit ovat olleet vihamieliset. Kalastaja, poroisäntä, itärakentaja, kanavapäällikkö, ortodoksinen matkapappi, runonlaulaja ja moni muu rajaseudun asukas avautuu pelon ja toivon vyöhykkeestä.

Valokuvaaja Tynkkynen on taltioinut heidän kertomuksiaan valokuvin ja videoin.

”Se äärimmäinen lämpö ja kohtaamisen helppous, joilla haastateltavat ottivat meidät vastaan, tuntui olevan ominaista juuri rajaseutujen ihmisille”, Tynkkynen sanoo.

”He avasivat meille ovensa ja elämänsä ja asettuivat kuvattavaksi kuin vanha ystävät tarinoiden soljuessa esiin.”

Jatkosodan vuosina itäraja näytti julman puolensa sadoille siviileille. Sodankyläläinen Annikki Peltovuoma menetti äidin ja kaksi pikkuveljeä, jotka partisaanit polttivat hengiltä elokuussa 1943. Peltovuoman näkemys itänaapurista kuvaa monen suomalaisen tunteja nykyään: ”Ei sitä Venäjää voi vihata, mutta ei halua olla ystäväkään. Vieläkin sitä vähän pelkää.”

Kirja päähenkilöistä kolme, Annikki Peltovuoma, Linda Ahonen ja Seppo Koivupuro, menehtyivät kirjaprojektin aikana. Teos on omistettu heidän muistolleen.

Petri Pöntinen (s. 1967) on työskennellyt Suomen Kuvalehdessä vuodesta 2001 ja valittu vuoden 2022 aikakausmediatoimittajaksi.

Marjo Tynkkynen (s. 1972) on kansainvälisesti palkittu valokuvaaja ja kuvajournalisti.

Kirjan tekijät Marjo Tynkkynen ja Petri Pöntinen.

